

Сайдьы аартыга

Ювелирнай дьыала чэчири сайдар

Кэлинни кэмнэ биһиги бэйэбит туһунан омуку буоларбытын өйдөөн, олох бары эйгэтинэн өрө тахсан эрэбит диэн, арааһа хас ыстатыйам аайы суруй-абын быһыылаах. Бэйэтин омугун өрө тутар, "дьонум-сэргэм туһа"- диэн сылдыар дьону ытыктыбын, бу чаччы норуот сайдытыгар бэйэлэрин кылааттарын киллэрбит дьон. Онон бүгүнгү "Сайдьы аартыга" рубрикаҕа Лука Митрофанович Егоров ыалдыттыыр.

- Лука Митрофанович, "Уран саха" ювелирнай хампаанньа төрүттэммитэ номнуо 20 сыл буолбут эбит дии, бастаан саҕалыыргар хайдах этэй?

- 1982 сыллаахха Художественнай училищени бүтэрбитим. Сэлии муһунан уонна маһынан уһанар этим. Оччолорго "Золото Якутии" хампаанньа ювелирнай мастарыскай аһабыт диэн үлэҕэ ынырбыттары да, кыаллыбатаҕа. Икки сыл кэтэһэн бараммын, "Сардаана" фабрикаҕа мельхиорунан үлэлиир сыахха киирэн үлэлээбитим. Биригэдьирибит бурят этэ. Баҕар ол иһин буолуо, бурятты оһуор түһэрэр этибит. Ол сылдыан сахалыы оһуору түһэриэххэ наада диэн сахалыы оһуордаах маллары онгоруон барбытым. Онон доҕорбунаан Уйбаан Захаровтыын сахалыы оһуоктары онгоруон, серияҕа таһааран барбыппыт.

- Оччолорго, ким даҕаны улаханньык сахалыы таҕаһы кэппэт этэ дии. Киэргэлгэ сыһыаннара хайдах этэй?

- Сахалыы ытарҕа уруккуттан баара, онтон кэлин кэрэ аҕаардар өйдөөн илин-кэлин кэбиһэри, бастынан кэтэн барбыттары. 1992 сыллаахха «Сардаана» фабрикаҕа, «Туймаада Даймонгга» баран бриллиант кыбытытыгар үлэлээбитим. Ол кэнинтэн үс сыл «Элин Даймонгга» үлэлээбитим. Тэрилтэ банкрокка баран сабыллан, мин чааһынай тэрилтэ аһан үлэлииргэ былааннанан, табаарыһым Уйбаан Захаровтыын аан бастагынан өрөспүүбүлүкэҕэ көмүс киэргэллэри онорууга тус дьыала аспыппыт.

- Аан бастаан предприниматель быһытынан тэринэр ыарахаттардаах буолуо дии, инструмент булуута, станок, сыах тэрээһинэ, хамнас у.д.а. Билинни предпринимателлэргэ субсидиялар эгин көрүллэлэр дии, урут оннук суоҕа буолуо?

- «Элин Даймонд» сабыллытыгар, хамнас суотугар кыра бытархай инструменнары ылан үлэбитин саҕалаабыппыт. Кыра-кыраалаан бэйэбит үлэлиирбит. Бастаан утаа кирэдьиит ыла сатыыр этибит даҕаны ыйы быһа

эрэнэн экирээпитин кэннэ аккаастаан кэбиһэллэр. Онтон кыһыйан кэлин экирээтиспэт буолбуттук, иэскэ да кирирээпитин баҕарбатахпыт. Бастаан икки эрэ этибит, онтон уһун болдьоххо дьыэ ылан баран, дьэ, эбии дьону ылан үлэлэтэн барбыппыт. Этэргэ дылы, кутуйах хаамытынан сайдыбыппыт.

- Эһиги үксүн үрүң көмүһүнэн үлэлиитиг, кыһыл көмүһү саха аныыргыры диэн өйдөбүлү тутуһабыт дуу?

- Кыһыл көмүһү хосточчулар билигин даҕаны, бэйэ-бэйэлэрин кыдыйсаллар быһыылаах дии. Баҕар ол иһин сөбүлээбэттэрэ буолуо. Мин металл эрэ курдук көрөбүн.

Ол эрэн кыһыл көмүс барыстаах, биир кыһыл көмүс ытарҕа, уон үс үрүң көмүс ытарҕа сыанатыгар турар. Ол иһин үрүң көмүһүнэн үлэһит дьон үлэлииллэр дии саныыбын. Биир эрэ ытарҕаны онгорбокко киһи уон ытарҕаны онгоруон сатабылын да чочуйар, үлэтэ да элбэх.

- Улахан хампаанньалар симэлийэллэр, оттон предпринимателлэр элбэхтэр. Ювелирнай хампаанньалар икки ардыларыгар төһө конкуренция баарый?

- Конкуренция баара үчүгэй. Бэйэ-бэйэбитин өйөөн, сүбэлэһэн сылдыабыт. Быыстапкаларга бардахпытна урут араас-араас сиргэ турар этибит. Билигин бары бииргэ туран, дьон болҕомотун ордук тардабыт. Биирдиилээн мунукка-ханньыкка турдахпытна, көтүтэн кэбиһээччилэр. Атын омукар, дагестаннар эһиги наһаа түмсүүлээххит, бары тэҥнэ сылдыабыт диэн сөҕөллөр, биһиги эбиппит буоллар, охсуһан бүтүө этибит дииллэр. Онон бары бииргэ тутуһан сылдыарбыт барыстаах.

- Арасыйаҕа, атын да дойдуларга биһиги киэргэллэрибитин төһө сэргийлэрий?

- Арасыйаҕа номнуо билэр буолбуттар. Атын дойдулартан Казахстан биһигини олус уруургуур уонна сэргиир. Сакаас онгороллор, сөбүлээн атыылаһаллар. Бэл, манна сыахта арыыйын диэн этии киллэрэ сылдыытыттары. Биһиги

сөбүлэһэн, үлэлэһэн испипит. Биир ноолоохтор эбит, тойонгнут казах буолуохтаах диэбиттэригэр биһиги тохтоон хаалбыппыт.

- Тыый, биһиги да иннэ гыммаппыт ээ. Атын омукар кэлэн тугу эрэ үлэлээри гыннаҕына, тойонгнут саха буолуохтаах диэххэ баар эбит дии. Санаа санаатынан. Оттон, саха омугун култуурата түгү былыргы, дьингээх түүрдэр төрүттэрэ буолар диэннэ итэҕэйэҕин дуу?

- Саха кырдыаҕас омукар буоларын итэҕэйэбин. Аҕаардас биир тыл хас да суолталаах. Норуот былыргы омукар буоларын тыла туоһулуур дииллэр. Онон көмүскэ көрөрбүнэн, көмүһү саха курдук кытаанах гына онгорор омукар суох. Үрүң көмүс бэйэтинэн сымнаҕас, онтон биһиги өбүгэлэрбит өр сылларга үлэлэһэн кэлбиттэрэ өтө көстөр. Уус дьыалата аҕатыттан оҕотугар, көлүнөттэн көлүнөҕэ бэрлэн кэллэҕэ. Ол иһин чочулан, сайдан иһэр. Музейдары кэрийэн көрдөххө, хас эмэ сүүһүнэн сыллар анараа өттүлэригэр онгоһуллубут онгоһук ханан да алдыаммакка, бэл, аалылыбакка сылдыара дьикти.

- Сахалыы оһуору-мандары киһи ылла да туһунан барбат эбит. Ойуу ис хоһооно, дьонно тийэр ис кыахтаах эбит дии санаатым. Итиннэ туох эмэ каноннар бааллар дуу?

- Канон баар эгин диэн чопчу этэр кыаҕым суох. Көннөрү былыргы уустар ойууну бэрт сөпкө дьүөрэлээн тутталларын сөҕө көрөбүн. Холобура, биир сүүһүн ойуу баар, кини тула көмөлөһөр оһуордары түһэрлэр эбит. Бэл,

сурааһыннар икки ардыларын олус бэргэнник дьүөрэлииллэр. Хас биирдии уус оһуору-мандары онгороро бэйэтин айымныта буоллаҕа дии, онон хайаатар да манньык буолуохтаах диэн кинигэнэн сирдэтэр дуу, куруук бири тутуһары дуу арыый алҕас өйдөбүл дии саныыбын. Ол эрэн оһуору-мандары таннары тутууну сөбүлээбэппин.

Үксүн музейдарга сылдыан былыргы ойуулары көрөбүн уонна үчүгэй ойуу диэбиппин туһанабын. Устудьуннуу сылдыан кэргэммэр сүрэх онгорбутум. Сүрэхпин араас оһуорунан киэргэппитим уонна сыабын кыайан онгорбокко, пластиналары тэһэ үүттээн онгорбутум. Кэлин музейга көрбүтүм, былыр оннук онгороллор эбит. Былыргы уус эмиэ оннук толкуйдаабыта буолуо.

Атын омукар онгоһуктарбыт ис хоһоонноохторун олус сэргийлэр. Быыстапкаҕа турдахпытна, хас да араас-араас киһи кэлэн "эһиги онгоһуктаргыт үчүгэй энергетика биэрэллэр" диэбиттэрэ. Биоэнергияны эгин үөрэтэр, билэр дьон этилэр.

- Билигин урукку буолбатах, бизнескэ судаарыстыба улахан болҕомотун ууран эрэр. Саха ювелирнай искусствота сайдарыгар туох дьаһаллар ылыллынахтарына үлэ ордук көдүүстээхтик барыа этэй?

- Тас дойдуларга тахсар гына, экспорт сайдарыгар таможня боппуруостарын быһаарыахха наада. Ити кумааҕы үлэтигэр судаарыстыба көмөлөһүө этэ дии саныыбын. Аты-эргин промышленнай палатата тас дойдулар быыстапкаларыгар кыттыыны тэрийэрэ буоллар,

ордук буолуо этэ. Уопсайынан, биһиги онгоһуктарбытын тас дойдуларга пропагандалыыр үлэ ытытылаахтаах. Биһиги көннөрү онгорон таһаарааччы буоллахпыт дии, онон кумааҕы дьыалатыгар-куолутугар соччо быһаарсыбаппыт. Биир бэйэм улаханньык былаан эгин диэни тутуспат киһибин, сүрүҕүм тугу этэринэн сирдэттинэн сылдыабын.

Саха сиригэр афинажнай собуот тутууларын уруккуттан туруорса сатыыбыт. Оннук собуот Новосибирскайга, Красноярскайга уонна аҕыйах куораттарга бааллар. Көмүһү онтон атыылаһан аҕалабыт. Комдрагмет сыаната үрдүк, онон көмүспүтүн Арасыйа куораттарытан сакаастаан атыылаһабыт. Дьингэ, көмүспүтүн, бэйэбит переработкалыырбыт буоллар, харчыбыт өрөспүүбүлүкэ иһигэр хамсыа этэ.

Бизнес-былааны, кумааҕыны кыраһыабайдык суруйбут эрэ дьонно буолбакка, бу чаччы уһундук үлэли сылдыар дьонно көмө онгоһуллунаҕына сайдыы түргэнник барыаҕа. Холобура, көмүһүнэн ылан, көмүстэн онгоһук онгорон биэрдэхпитинэ 1 киилэ 2.5 мөл. солкуобайга турар, ити көмүстэн 3.5 мөл. солкуобай суумалаах онгоһу онгорон таһааран туттардахпытна, ол биһиэхэ баһаам көмө буолуо этэ. Биир киилэ көмүстэн 1.700 гр. онгоһук тахсар. Маны ыйан туран, өр сылларга үлэлээбит чааһынай көмүс онгорор тэрилтэлэр судаарыстыбаттан табаарынай кирэдьиит өйөбүл баар буолара буоллар диэн баҕа санаалаахпыт.

Хаһан да мунньахтарга тыл эпэт бэйэм, бырабытылыстыба сыллааҕы отчуотугар, чааһынай тэрилтэлэргэ улахан болҕомто ууруллубатаҕар этэн турардаахпын: "Чааһынай ювелирнай тэрилтэлэргэ өйөбүл баар буоллаҕына түргэнник сайдыахпыт, суох буоллаҕына «кутуйах» хаамытынан да бэйэбит сайдыахпыт" - диэн. Билигин олох да көрдөрөн иһэр, көмүһүнэн дьарыктанар улахан хампаанньалар бааллара бары сүтүлэр. ИП-лар эрэ хааллылар. Билигин ювелирнай дьыалаҕа эдэр ыччат киирэн эрэрэ хайҕаллаах дьыала. Онон өссө да инникитин көмүс онгоһугун тэрилтэтэ сайдыа дии саныыбын. Билинни туругунан, өрөспүүбүлүкэҕэ дьыэ кэргэнинэн тэринэн үлэлииллэрэ ордук киэн далааһыннааҕын уонна кэскиллээҕин дакаастаата.

Ювелирнай искусство, Саха сирин биир саамай тумус туттар брендэ буолар. Онон экспортка түгү былыргыттан илдьэ кэлбит дьарыкпытын ас-үөл иннинэ тас дойдуларга таһааран суолу-иһи тобула турарга тоҕоостоох буолуо этэ дии саныыбын.

Эрэлкээнэ